

POESIE JE KRVÍ SVOBODY

Utlý svazek básní malého formátu, že se vejde lehce do kapsy, chudá desky, zcela jednoduchá grafická úprava, tak vypadá knížka víc než stoletá, "Prosté motivy" Jana Nerudy. Vyšly jako pátý svazek pozoruhodné edice "Poetické besedy" vydávané v osmdesátých letech /1883 - 1890 minulého století dvama známými nakladatelskými Eduardý - Grégrem a Valečkou. Redigoval je Neruda, který tu také zahájil svými "Balladami a romanci". Edice vznikla z jeho podnětu a chtěla výrazně podpořit českou poesii epickou. Hned spočátku v ní vyšly výpravné básně Adolfa Heyduka, Svatopluka Čecha, Jaroslava Vrchlického a Ladislava Quise. Jeden svazek stál průměrně kolem padesáti krejcarů.

Tato Nerudova poetická edice předznamenává další období pokusy realizované však většinou v překladové oblasti a nikoliv jen v původní básnické tvorbě. Po knižnici "Poesie světová" záhy zaniklé začal vycházet "Výbor cizojazyčných děl básnických" /1884 - 1888/. Šimáčkovo nakladatelství vydávalo dlouho "Kabinetní knihovnu" /1884 - 1899/, u Otty vycházela "Salónní bibliotéka", Vilímek měl "Novou bibliotéku spisů veršem i prosou". Spisovatelské družstvo Máj vydávalo "Poetické besedy Máje" a po nic "Hovory básníků". Na počátku devadesátých let vznikl "Sborník světové poesie" redigovaný Jaroslavem Vrchlickým. Edice "Světová knihovna" soustřeďovala od roku 1897 kromě cizí poesie i romány a naučná díla.

Byla Teprve až v předanichovské republice se zřizují samostatné edice českého básnictví, které pak existují několik desetiletí. V nakladatelství Fr. Borového ustavili edici "České básně" a Melantrich zakládá řadu nazvanou "Poesie". Pokusem rozšířit tyto edice poetická knižnice "Tvar" vycházející za druhé světové války a krátce po ní v nakladatelství J.R. Vilímka. Ve vydavatelsví "Novina" vzniká v téže době edice "Studnice". Velmi záslužné jsou různé drobné edice soukromých nakladatelů. V nakladatelství Václava Petra vycházela od prvních válečných dnů edice "Prvních knížek" redigovaná Františkem Halasem, dále "Erb" a "Dar". Po roce 1945 k tomu přibyla nová knižnice "Klín" založená v Práci a redigovaná Jaroslavem Seifertem. Mladá fronta chtěla tehdy navázat na Halasovu tradici a začala vydávat edici "První svazky" redigovanou Jaromírem Hořcem. Vyšla v ní však jen jediná sbírka - Skálovo "Křesadlo". Vydání dalších knížek znemožnil/poúnorový vývoj, a byly to verše Vr. Effenbergra "Vzduch Evropy", J. Skácela, J. Huláka a Al. Klusáka. Kromě toho vydávalo toto nakladatelství mladé generace edici "Boje", v níž kromě prosaických děl vyšly i sbírky poesie L.Fikara, Fr. Listopada, I.Fleischmanna, J.Hořce, O.Kryštofka a antologie válečné sovětské i anglické poesie.

Vydávání "Českých básní", "Poesie" a "Klínu" bylo později násilně přerušeno a edice měly být zlikvidovány. Postupně se však obnovily a vycházejí dodnes.

K těmto básnickým řadám, které se staly již trvalou součástí české literatury, i když bohužel v posledních letech tu většinou vycházejí díla podružná a konjunkturální, lze jistě připojit i edici "Poesie mimo domov" vycházející v Mnichově. Její počátek byl velmi skromný. V roce 1975 vydal mladý emigrovavší básník Daniel Stroj sbírku svých veršů "Zpovědnice moje hvězda". A po dvou letech zakládá Stroj již pravidelnou ediční řadu, kterou zatím koncem roku 1986 uzavírá již stým svazkem! Sledujeme tu skutku ojedinělý ediční čin obdivuhodný svou odvahou i výsledky. Strojovi se podařilo vrátit hlas mnoha umlčeným básníkům z domova a představit i současnou tvorbu básnické emigrace.

Dejme však slovo editorovi, který se nedávno ohlédl do nesnadných počátků: "Nebylo tehdy nikoho, kdo by se nám odvážil dodat sebemenší naděje na další přežití...Po dvou třech titulech jste v koncích. V cizině mají lidé jiné starosti než číst knížky básní!"

Vydavatel, který pracuje nyní jako skladník, má čas na tuto ediční činnost jen po večerech a ve volných chvílích. Stojí za ním jen malá obec stálých čtenářů - dvě stě odběratelů. /Dvě stě z milionu Čechů a Slováků žijících v cizině!/. Soustavné namáhavé úsilí, které podobný podnik vyžaduje, doprovází zřejmě Strojova "láska k české poesii", jak sám píše, "dodávající vždy znovu sílu v okamžicích vyčerpání a rezignace".

POKUS 29

V úvodu nedávného přehledu této edice čteme slova Františka Halase "Poesie je krví svobody". Je to jen náhodná shoda, že totéž motto je uvedeno i na každém strojopisném opise básnických sbírek edice "Asyl" z pražské "České expedice"? Jistěže ne! Na obou stranách hranic znamená poesie zřejmě o mnoho víc než jen vlastní umělecký zážitek. Vyzařuje poselstvím naděje a neumlčitelným hlasem svobodného ducha.

Prvních 26 svazků mnichovské edice bylo vydáno v letech 1977 až 1980 v bibliofilské řadě nazvané "Poesie mimo domov". Jak tento název naznačoval šlo Strojovi o poesii p anou v emigraci. Obálky knížek zdobil linoryty zpěvák, básník a grafik Karel Kryl, básně byly vytištěny na volných nesvázaných listech. Z básníků žijících za hranicemi tu vyšel P. Javor, I. Diviš, R. Preisner, J. Škvorecký, I. Machulková, K. Kryl, A. Opasek, D. Stroj a mnoho dalších autorů. /Zajímavé jsou jejich dnešní profese: universitní profesor, redaktor rozhlasu, klinický psycholog, režisér/.

Po této úvodní řadě připravil Stroj novou edici nazvanou "Réva". Vycházela od roku 1980 do roku 1983 a mezi jejími sedmnácti tituly nalezneme knížky zcela mimořádné. Básně Karla Wojtyly - papeže Jana Pavla II. "Kamenolom" přeložené Janem Schneidrem, studentské verše Josefa Škvoreckého, sbírky V. Fischla, Fr. Listopeda a I. Jelínka, nová vydání knížek I. Fleischmanna a I. Divíše, které vyšly po válce, s potěšením listujeme ve sbírkách znamenitých textařů písní Jaroslava Hutky a Jana Schneidra.

Třetím počinem je edice "Meritum", která se ve dvanácti číslech zaměřila na díla současné domácí poesie, která nemohla zatím vyjít knižně a byla proto opsána jen ve strojopisných exemplářích v Petlici, Kvaru a jinde. Tuto řadu uvádí Seifertův "Deštník z Piccadilly", představují se tu Rotreklův "Malachit", Reynkův "Odlet vlaštovek", Mikuláškův "Agogh", Šiktancův "Český orloj", Janského "Území tekutých písků", Skácelovy "Básně" a Vladislavovy "Věty". Po Kostohryzových "Eumenidách" a "Pubertálním Henochu" Jana Kameníka uzavírá řadu Hořcovo "Svěcení hlíny".

Mimo tyto edice připravil Stroj "Almanach české zahraniční poezie X 1979" a Divišův "Odchod z Čech". Zakládá pak v roce 1983 "Novou řadu poesie". První svazek - verše pražské autorky M. Valachové - nese číslo 60! A opět skvělý výběr z české ~~domovní~~ ~~i zahraniční~~ poesie. Setkáváme se s potlačenými sbírkami K. Šiktance, Vl. Vokolky, L. Čivrného, O. Kryštofky, J. Vladislava, J. Kostohryze, J. Hořce, M. Hejdy, V. Hraběte, P. Krále, I. Divíše, M. Červenky, M. Nápravníka, E. Bondyho, J. Šavrdy, Vl. Třešháka a dalších. Zní tu pravý ryzí hlas české poesie. Jaký rozdíl v básnické hodnotě i lidské charakternosti proti břečkářům a odvarům oficiálních pražských nakladatelů. Až se budou jednou psát dějiny skutečné české poesie, na knížky těchto edic nebude možno zapomenout.

Ve stejné úpravě vydalo nakladatelství "Poesie mimo domov" tři sbírky v německém překladu. "Zwimal zwöl Gedichte" někdejšího opata břevnovského kláštera A. Opaska, Strojovy básně "Traumland" a "Zwölf Kalenderblätter" od L. Kovála.

Od roku 1985 tu začíná vycházet i beletrie - "Largo desolato" V. Hevle, "Rozprava v krabici" od I. Binara a "Syn pluku", parodie P. Podhradského. Pro mladé čtenáře připravil Stroj několik románů populárního a neprávem opomíjeného Jaroslava Foglara. Nakladatelství je tedy v neustálém čínorodém vývoji. Lze očekávat, že tu časem vyjdou i literárně kritické práce, pokud se ovšem najdou čtenáři a odběratelé, aby tak toto nakladatelství mohlo zabrat i širší problematiku.

Významným činem Strojova vydavatelství je od roku 1981 čtvrtletník "nezávislé české a slovenské literatury". Jmenuje se "Obrys" a je zaměřen ke kulturním otázkám doma a v zahraničí. K přednosům časopisu patří jeho svěží profesionální úroveň. Nedostatky, které možná posuzujeme kritičtější my doma, tkvějí v některých unáhlených příspěvcích, které svědčí o povrchní znalosti problematiky a jsou vyvolány i zbytečnou podrážděností plynoucí z osobních averzí. Ty by se měly nechávat stranou a smyslet především na věci podstatné a společné, což neplatí přirozeně jen o "Obrysu".

V životě české společnosti měla poesie téměř vždy větší význam než jen literární. Niterně spjata přímo rodovým svazkem se životem sou-

časným i minulým přesahovala až k budoucnosti. Vyzývala k neústupné a důstojné existenci, žila vůlí po svobodě prodchnuta nevůli i hněvem k porobě, učila realitě, ale neváhala zahlédnout i za dočasnost lidské jsoucnosti. Kdykoliv bylo českým lidem nejhůř, přiakli se i k poesii, jež pomáhala přetrvávat nepřizn časů i nadvládu cizí moci. Poesie se stala duší národa. Toto své poslání plnila skutečná česká poesie dříve a směřuje k němu i dnes. Proto i každý čin, jenž jí umožňuje promluvit a oslovit čtenáře ať v knižních či strojopisných exemplářích budiž zaznamenán s chválou a díkem. Zapisuje se takový čin, ať to zní jakkoliv patětický, i do dějin národních.

JAN SVOBODA